

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 4 Nr. 183 2009

Skjøtselsplan for Tranevåg, Farsund kommune, Vest-Agder.

Skjøtsel av kulturavhengig biomangfold.

Ellen Svalheim og Oddvar Pedersen

Bioforsk, Kvithamar/Landvik og Naturhistorisk museum, UiO

www.bioforsk.no

Hovedkontor/Head office
Frederik A. Dahls vei 20
N-1432 Ås
Tel.: (+47) 40 60 41 00
post@bioforsk.no

Bioforsk Kvithamar
Bioforsk Midt Norge
7500 Stjørdal
Tel.: (+47) 40 60 41 00
Ellen.svalheim@bioforsk.no

Tittel/Title:

Skjøtselsplan for Tranevåg, Farsund kommune, Vest-Agder. Skjøtsel av kulturavhengig biomangfold

Forfatter(e)/Author(s):

Ellen Svalheim og Oddvar Pedersen

<i>Dato/Date:</i> 15.12.09	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 1310215	<i>Saksnr./Archive No.:</i>
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 183/2009	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-00595-7	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 30	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 3

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Vest-Agder	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Bjørn Vikøyr og Ole Steffen Gusdal
---	--

<i>Stikkord/Keywords:</i> Kulturlandskap, skjøtselsplan, biomangfold Cultural landscape, management plan, biodiversity	<i>Fagområde/Field of work:</i> Kulturlandskap Cultural landscape
--	---

Sammendrag:
Tranevåg i Farsund kommune representerer et sørlandsk og tradisjonelt kystkulturlandskap som delvis er holdt i hevd ved sauebeiting og lyngsviing. Arealene rundt brakkvannspollen Råna ble valgt ut under Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i 1994 som et nasjonalt verdifullt kulturlandskap fra Vest-Agder. Bioforsk fikk i oppdrag fra Fylkesmannen i Vest-Agder å utforme en forenklet skjøtselsplan for området. Oppdraget er blitt gjennomført innen prosjekt ” Biomangfoldet i kulturlandskapet- Arvesølvet på Agder”.

<i>Land/Country:</i>	Norge
<i>Fylke/County:</i>	Vest-Agder
<i>Kommune/Municipality:</i>	Farsund
<i>Sted/Lokalitet:</i>	Tranevåg

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Navn/name

Navn/name

1. Forord

Gårdsanleggene i Tranevåg rundt brakkvannspollen Råna ble valgt ut under Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i 1994 som et nasjonalt verdifullt kulturlandskap fra Vest-Agder¹.

Deler av utmarka i Tranevåg ble i 2004 kartlagt under DN's supplerende kartlegging av biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap.

Skjøtselsplanområdet representerer et sørlandsk og tradisjonelt kystkulturlandskap som delvis er holdt i hevd ved sauebeiting og lyngsviing. Deler er også preget av gjengroing, men en gårdbruker i området ønsker å øke antall beitedyr og i større grad ta det gamle landskapet i bruk igjen.

Undertegnede fikk i 2008 i oppdrag fra Fylkesmannen i Vest-Agder å utforme en forenklet skjøtselsplan for området. Oppdraget er blitt gjennomført innen prosjekt ” Biomangfoldet i kulturlandskapet- Arvesølvet på Agder”.

Ellen Svalheim og Oddvar Pedersen
Landvik/Tøyen, 15. desember 2009

¹ Hørsdal 1994.

2. Innhold

1. Forord	3
2. Innhold	4
3. Sammendrag	5
4. Lokalitetsbeskrivelse Tranevåg	6
4.1 Beliggenhet og avgrensning.....	6
4.2 Gårdsbruka i Tranevåg	7
4.2.1 Tidligere og nåværende drift	7
4.2.2 Dagens drift	9
5. Biologisk mangfold.....	12
5.1 Metode.....	12
5.2 Vurdering av sjeldenhet.....	12
5.3 Kort om plantelivet i Tranevåg	12
5.3.1 Omtale av enkelte arter	14
6. Skjøtselsplan	23
6.1 Mål	23
6.2 Restaureringstiltak.....	24
6.2.1 Rydding av gjengrodde areal.....	24
6.2.2 Etterarbeid etter rydding	25
6.2.3 Bruk av kjemiske plantevernmidler?	25
6.2.4 Problemarter	25
6.3 Sviing	26
6.4 Restaurering av solblomlokalitet	26
6.5 Restaurering av strandengene rundt Råna	27
6.6 Årlige skjøtselstiltak.....	28
6.6.1 Beiting og sviing	28
6.6.2 Årlig slått av strandenger, veikanter og solblompopulasjon.	28
7. Litteratur	30
Vedlegg.Faktaark fra 3 avgrensede lokaliteter fra DN`s Naturbase:.....	20

3. Sammendrag

Tranevåg ligger helt syd i Farsund kommune, i tidligere Spind kommune, og består av en halvøy inn mot Rosfjorden og Lyngdal kommune. Skjøtselsplanområdet er 610 daa og består bl.a. av innmarksarealer med dyrka mark, fattige beitemarker, tradisjonelle slåtteteiger, strandenger og kantsoner til utmarksbeiter i lynghei i hevd med innslag av rike edelløvsogsbestander.

Skjøtselsplanområdet innbefatter i dag over 25 grunneiere², men de fleste av disse eier fritidseiendommer. Tidligere regnet en at det var til sammen 6 gårder i Tranevåg; to i Vestre Tranevåg, tre i "Garen", og en i "Jore". Pr. 2009 er det kun Hans Ivar Nilsen i "Jore" som driver aktivt med beitedyr, dvs sau.

Tradisjonelt ble gårdene i Tranevåg drevet ved siden av fiske. Alle bøndene her var fiskere og det var stort sett kvinnene som stelte husdyra. Sauene beitet ute i lyngheia gjennom store deler av året. De blei hentet hjem til lamming for så å bli sluppet på beite nær husene fra våren av. Slåtten ble gjennomført omkring sankthans og teigene i heia ble gjerdet ute fra beiting inntil slåtten var over. Tidligere var det vanlig at både storfe og sau beitet i Tranevåg. Siden 1990-tallet har det kun vært beite med sau.

Det er påvist drøyt 300 arter karplanter i Tranevåg. Området er et av de rikeste områdene i Spind, dels pga. stor variasjon i naturtyper, fra innelukket poll med strandenger til varmekjær, rik edellauvskog - og dels pga. at området i det minste inntil nylig har hatt et ekstensivt hevdet kulturlandskap. Den siste som dreiv tradisjonelt i Garen var Sigurd Ingebretsen (1923-2006). Han slo alt av veikanter og jorder med ljå og hadde 1-2 sauer nær helt fram til han døde i 2006.

Det er kun påvist to rødlista karplanter i området, solblom (*Arnica montana*, VU) og sørlandsasal (*Sorbus subsimilis*; NT). Solblommen har her trolig sin eneste gjenværende forekomst i Spind.

Det er i tillegg registrert både nasjonalt, regionalt og lokalt sjeldne arter i området foruten andre kulturmarksarter som er i generell tilbakegang i kulturlandskapet. Disse knytter seg til en rekke ulike vegetasjonstyper innen området slik som mager eng, tørrbakker, lynghei, strandeng, tangvoll og kantsoner/veikanter. De fleste av disse artene er knyttet til ekstensivt drevet kulturlandskap, og er avhengig av fortsatt ekstensiv skjøtsel for å kunne opprettholde sine leveområder. Mange av disse artene er i generell tilbakegang i kulturlandskapet i dag da enten opphør av drift med gjengroing til følge eller i motsatt fall intensivering med oppgjødsling og dyrking tar knekken på dem og levestedene deres.

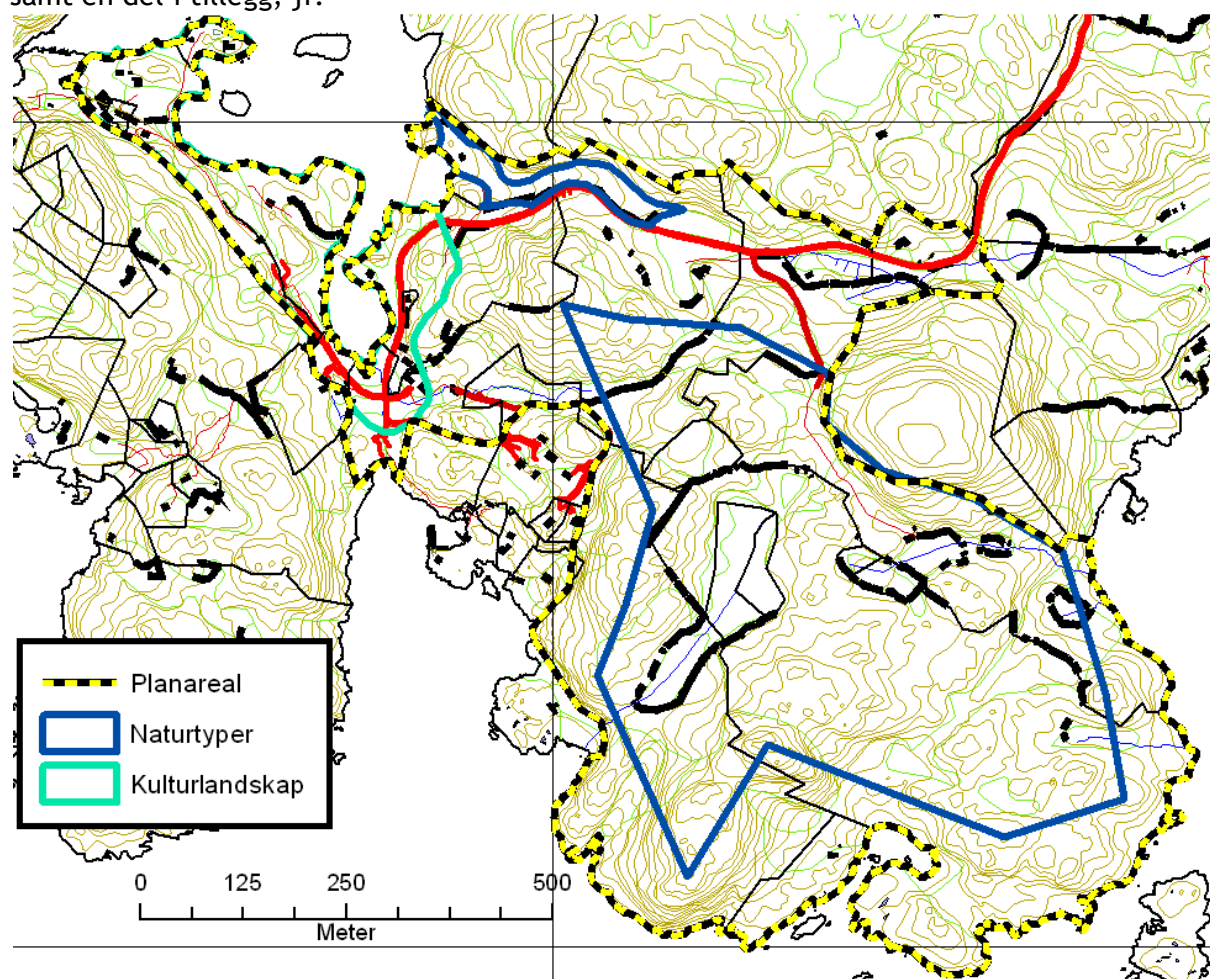
Skjøtselsplanen anbefaler en rekke tiltak for å ivareta Tranevågs artsrike kulturlandskap. Det er meget viktig at eneste aktive husdyreier i området støttes og oppmuntres slik at han kan fortsette det viktige arbeidet med å skjøtte kulturlandskapet i Tranevåg. Det er ønskelig både å øke beitepresset, samt ha mer lyngsviing og rydding. Samtidig anbefaler skjøtselsplanen mer "spesial" skjøtsel av arealer som er avhengig av slått. Dette gjelder bl.a. strandengarealer rundt Råna, artsrike veikanter og lokalitet med solblom ved Stormyran.

² Etter grunneierliste tilsendt frå Farsund landbrukskontor.

4. Lokalitetsbeskrivelse Tranevåg

4.1 Beliggenhet og avgrensning

Tranevåg ligger helt syd i Farsund kommune, Vest-Agder, i tidligere Spind kommune. Planområdet omfatter arealet avgrenset under Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i 1994³ (66 daa) samt tilgrensende utmarksbeiteområde som ble temporært avgrenset under Direktoratet for naturforvaltning (DN) sin supplerende kartlegging i 2004 av Oddvar Pedersen⁴ (266 daa) og naturtype med rik edelløvsog og sumpskog (10 daa)⁵ Rett nord for veien ut til Tranevåg. De to sistnevnte naturtypene er hhv gitt verdien C - "lokalt viktig" og B- "viktig". Avgrenset planområde (610 daa) inkluderer disse arealene samt en del i tillegg, jf.

Figur 1.

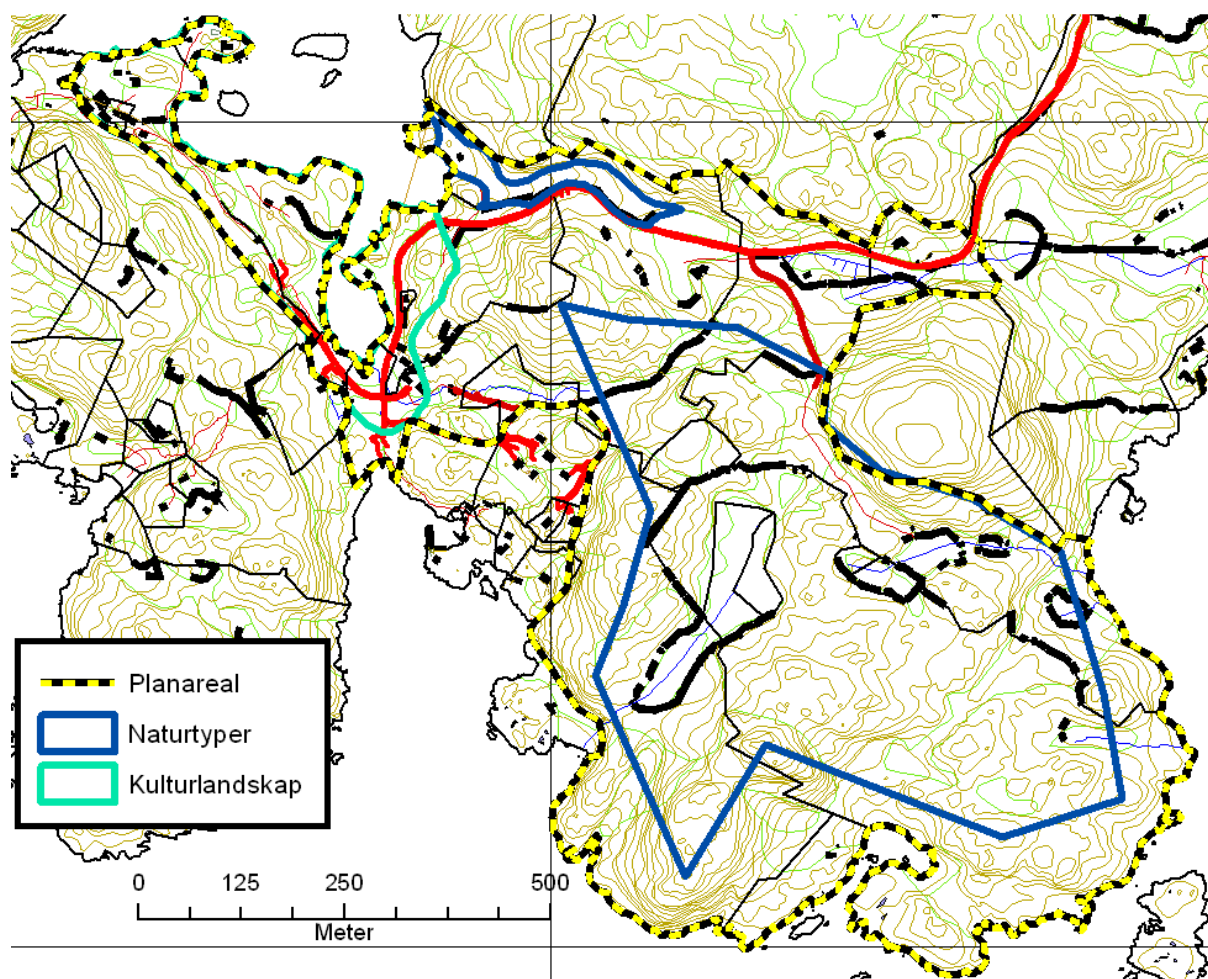
Tranevåg er en halvøy som i sørøst grenser til Rosfjorden (som samtidig markerer grensa til Lyngdal kommune), rett vest for Tranevågneset ligger øya Skarvøya og sydvest for ligger Ullerøya.

Avgrenset verdifullt kulturlandskap i Tranevåg ligger innenfor prioritert område i Regionalt miljøprogram (RMP) i Farsund kommune.

³ Hørdsdal 1994, også å finne i DN's Naturbase som lokalitet KF00000151.

⁴ Bjureke, 2008, også å finne i DN's Naturbase som lokalitet BN00037473

⁵ Registrert av Asbjørn Lie i 2005, se DN's naturbase BN00029212, Myran, Tranevåg.

Figur 1. Avgrensning av planområdet, samt naturtyper innen planområdet.

4.2 Gårdsbruka i Tranevåg

Skjøtselsplanområdet innbefatter i dag over 25 grunneiere⁶, de fleste av disse eier fritidseiendommer. Tidligere regnet en at det var til sammen 6 gårder i Tranevåg; to i Vestre Tranevåg (gnr 219 bnr 1 og 219/3), tre i "Garen" (husene i veikrysset ved Østre Tranevåg; gnr 220, bnr 1 og 2, 220/3 og 220/4), og en i "Jore" (gnr 220 bnr 5).

Pr. 2009 er det kun Hans Ivar Nilsen i "Jore" (gnr 220 bnr 5) som driver aktivt med beitedyr. I 2009 kjøpte Nilsen eiendommen 220/1,2 i Garen, totalt ca 260 daa, hvorav store deler ligger innenfor planområdet.

Nilsen bruker store deler av utmarka og innmarka i Tranevåg som beite til sauene sine. Denne skjøtselsplanen tar utgangspunkt i Nilsens nåværende drift, og forsøker å forene de kulturavhengige biomangfoldverdiene behov for skjøtsel med Nilsens egne planer for området.

4.2.1 Tidligere og nåværende drift⁷

⁶ Etter grunneierliste tilsendt frå Farsund landbrukskontor.

⁷ Solveig Hansen pers medd. Solveig Hansen er oppvokst i Tranevåg og eier eiendommen 219/1 sammen med mannen sin Olav. De bor og driver gård i Sandvika

Tradisjonelt ble gårdene i Tranevåg drevet ved siden av fiske. Alle bøndene her var fiskere og det var stort sett kvinnene som stelte husdyra. Fôrsanking er generelt meget arbeidskrevende, og fiskerbruka langs kysten vår reduserte derfor arbeidsbyrden ved å la sauene beite i utmarka også gjennom vinteren. Røsslyngen er en eviggrønn dvergbusk med egenskaper som fôrplante om den blir skjøttet på riktig måte. På denne måten fikk en anledning til å utnytte begge ressursene både i havet og på gården. Det var hovedsakelig lakse- og hummerfiske som mange av bruka hadde inntekt av i Tranevåg ved siden av gården.

Husdyr: Før og under krigen var det dyr på alle bruka. Bruk nr 220/1,2 i Garen ble tidligere regnet som en av de største gårdene i Østre Spind. Her hadde de 3-4 kuer, 2-3 ungdyr 1 hest og en gris forteller Aslaug Kjerstad og Solveig Hansen. Garen ble drevet tradisjonelt fram til 1948. På de andre gårdene i Tranevåg forteller Solveig Hansen at det på 1940- 1950 tallet var vanlig å ha 2 kuer og noen sauer. Det var til eksempel bare ved gnr 220 bnr 1,2 at de hadde hest. På de fleste bruka, med unntak av bruket 220/4 til Sigurd Ingebretsen, opphørte den tradisjonelle drifta på 1960-tallet.

Den siste som dreiv tradisjonelt i Garen var Sigurd Ingebretsen (1923-2006) på 220/4. Han slo alt av veikanter og jorder med ljå og hadde 1-2 sauer nær helt fram til han døde i 2006.

Beiting: Solveig Hansen forteller at bruken av arealene i Tranevåg fulgte om lag denne syklusen: Fra 1. oktober til lamming gikk sauene fritt både på innmark og utmark. Alle besetningene fra de ulike bruka gikk sammen, men stort sett holdt dyra seg der de var vandt med å gå. Sauerasen var Norsk hvit. Hvis det kom snø, tok de sauene inn. Ellers ble dyrene hentet hjem til lamming. Rett etter lamming beita sauene og lamma mest nær husene, ofte på innmark som seinere skulle bli slått. Dyra ble da tjora. Kuene og ungdya beita kun på innmarksarealene. På flere av bruka var det vanlig å tjore dyra gjennom hele sommeren. Dyra ble da kontinuerlig flytta dit en ville at de skulle beite. Generelt ble de holdt utenom slåttearealene til slått var over. Enkelte av bruka hadde sauehage i utmarka, og her ble dyra sluppet fritt. Slåttearealene i utmarka/sauehagene, som til eksempel Migemyr, ble gjerdet ute til slått var over.

Slått ble foretatt på innmarksarealene rundt St. Hans, etter dette ble engene beitet. Migemyr og Karensmyr oppe på heia var slåttearealer. En slo her for hånd og bar høyet hjem. Stormyra og Lillemyra på bruk 220/4 ble slått fram til 2004 av Sigurd Ingebretsen (jf. figur 2). Det står bl.a. et sommerfjøs ved Stormyra. Dette ble brukt så lenge Ingebretsen hadde kuer. Ingebretsen slutta med kuer rundt 1998. Etter dette hadde han kun 1-2 vinterfôra sauer. Etter at han slutta med kuer slo han også arealet sitt i Myran. Ellers slo Ingebretsen veikantene og raka høyet sammen etterpå. (Han raka også vekk sand og grus fra veikantene, etter strøing på vinteren.)

Figur 2. Fra Stormyran i 2004, siste året enga ble slått? Foto: OP, 13. august 2004.

Sviing av lynghei: Solveig Hansen forteller at en på hvert bruk hadde en syklus på tre år når det gjaldt sviing av lyngheia. En halvpart av lyngheia ble svidd ett år, neste halvpart ble svidd neste år og så var det ett år hvor en ikke svei. Det var ikke ett tre noen plass, bare lyng og gras.

Fulldyrka mark: Det meste av jordene til gårdene i Tranevåg ligger i området Myran, som ligger på hver side av veien rett før en kommer til Tranevåg og Garen. Alle bruka i Garen og Jordet eier hver sine teiger her. Disse teigene ble gjerne fulldyrket, da en spadde for hånd litt hvert år. En dyrket bl.a. poteter og grønnsaker. Myran deles opp i Ytre Myran (arealene lengst vest) og Indre Myran (øst). Ytre tilhører bruk nr 220/1,2 og var tidligere store engarealer. I dag er Ytre Myran preget av gjengroing med lauv (og er avgrenset som verdifull naturtypelokalitet med rik edelløvsskog, se Fig 17). På Ytre Myran sto det tidligere et sommerfjøs. På Indre Myran har flere av gårdene jorder, 220/3, 220/4 og 220/4. Her er arealene åpne, og enkelte teiger er fortsatt i bruk. Det går her vei opp til Stormyran oppe på heia.

Gjødsling: Solveig Hansen (født 1951) kan ikke huske at det ble fortalt om tangsanking til gjødsel på jordene. Men hun kjenner til at gårder i Sandvika til eksempel har tangrett. Sigurd Ingebretsen gjødsla engene og slåttearealene sine med kunstgjødsel hvert år så lenge han dreiv. Det er uvisst med hvor mye.

Leiearealer: Beitene og innmarka på 220/1, 2 i Garen har i mange år vært leid vekk til nærliggende bruk med beitedyr. Solveig Hansen som har gård i Sandvika forteller at de leide beitene og engarealene her fra 1978 og fram til ca 2000. I dag bruker Hans Ivar Nilsen arealene til sine beitedyr (se nedenfor).

4.2.2 Dagens drift

Hans Ivar Nilsen, bruk 220/5, startet opp med 10 vinterfôra sau på slutten av 1990-tallet. De siste årene har han øka på med beitedyr og har i 2009 totalt 28 vinterfôra sau. Far til Hans Ivar Nilsen, Hartvig Nilsen, dreiv gåren og hadde 3-4 vinterfôra sau fram til begynnelsen av 1990 tallet.

Sauene til Hans Ivar Nilsen beiter ute fram til nyttår, etter dette holdes de inne til lamminga er over. Det gjennomføres vekselbeite: om våren slippes sauene ut på innmarksbeite ved Myran. Når dette er oppspist slippes sauene over på beite i heia. Myran blir så slått seinere i juni. Etter slåtten blir innmarka beitet igjen, vekselvis med utmarksarealene.

Alle jordene og beitenes gjødsler Hans Ivar Nilsen med fullgjødsel. Slåttearealene (Myran) gjødsles to ganger gjennom vekstsesongen med ca 30 kg fullgjødsel hver gang. Beitenes, som også innbefatter Migemyr, gjødsles med noe mindre gjødselsmengde, ca 15-20 kg fullgjødsel pr daa en gang i sesongen. Nilsen får utarbeid gjødselsplan av Forsøksringen, og gjødselsmengden variere noe fra år til år på de ulike arealene.

I 2009 kjøpte Hans Ivar Nilsen eiendommen 220/1,2 bl.a. for å bruke arealene til beite og slått. Tidligere leide han store deler av marka til dette bruket til slått og sauebeite, og fortsetter nå denne utnyttelsen.

I tillegg har Nilsen de siste årene ryddet mye i kulturlandskapet, han har fjernet lauv fra gjengrodde teiger og langs kantsoner. Nilsen har blant annet ryddet fram igjen veien mellom Myran og Migemyr, slik at han her kan kjøre helt fram til Migemyr med traktor. Nilsen har også hentet ut en del ved fra Ytre Myran de siste vintrene. Han har videre forsøkt å bekjempe bregnen einstape, som har ekspandert mye etter gjenåpningen. Dette har han imidlertid gitt opp da han synes det er for arbeidskrevende å slå ned arealene med bregnen 3 ganger i sesongen med en kjepp.

Nilsen har videre tatt opp igjen sviing av lyngheia. Han svir bl.a. på Gullberget og på Odreholman, totalt ca 200 daa. Første året han svidde var i 2000. Han har svidd litt hver vår og har en omløpstid på ca 6 år. Han er nå halvveis på andre omgang. Det er greit å svi i dette området da det er lite hytter, og grei avgrensning mot sjøen på flere kanter.

I tillegg til arealene nevnt over disponerer Nilsen om lag halvparten av marka på bruket 220/4, men til eksempel slåttearealene på Storemyran og Litlemyran har stått ubrukt siden Sigurd Ingebretsen døde. I tillegg leier han beiter i Vestre Tranevåg på bruket 219/1 til Olav og Solveig Hansen. Arealene på østsiden av veien til Vestre Tranevåg benytter han som værbeite. Værene beiter her helt ned til sjøen. (Tidligere ble dette brukt til ungdyr og sauebeite fram til 2000 av Solveig og Olav Hansen). Utenfor Tranevåg leier Nilsen areal i Sandvika/Viestad.

Planer framover: Nilsen ønsker å øke antall sau til om lag 40 vinterfôra sau. Videre ønsker han å fortsette rydding av gjengrodd mark, bl.a. har han planer om å rydde/tynne Ytre Myran. Han ønsker å bruke dette arealet til beite.

Figur 3. Slåtteeeng med mye hanekam på sørøstsida av Råna. 26. juni 2005. Foto: OP.

Figur 4. Hanekam-enga etter tre år uten slått (og senere på sommeren). Daugraset begynner å gjøre seg gjeldende. 9. august 2008. Foto: OP.

Figur 5. Mellom Søvågen og Gullberget. Bekken fra Migemyr sentralt i bildet. 9. september 2008. Foto: OP.

Figur 6. Fra Gullberget, mot VNV og Søvågen. Terøy og Skarvøy (bebyggelsen) i bakgrunnen. 9. august 2008. Foto: OP.

5. Biologisk mangfold

5.1 Metode

Omtale av biologisk mangfold begrenses her til karplanter, nomenklaturen følger Elven (2005).

Foruten feltarbeid utført i 2008, bygger omtale og vurdering på notater fra 10-15 besøk i området i perioden 1985-2005, spesielt befaringsene i samband med supplerende kartlegging av kulturlandskapet, jf. Bjureke (2008). Data fra Hørsdal (1994) er også nyttet.

Området er ikke systematisk undersøkt, generelt har en forsøkt å få dekket variasjonen i området ved turer i terrenget, dels fra landsida, dels fra sjøsida.

5.2 Vurdering av sjeldenhet

Sjeldenhet er vurdert på tre skalaer, på nasjonal, regional (Vest-Agder fylke) og lokal (Farsund kommune) skala:

Nasjonal skala er vurdert ut fra innsamlete (og dataregistrerte) belegg ved alle offentlige norske herbarier (ca. 1 million belegg) og delt på tre nivåer:

- *** Påvist i 1-10 norske kommuner ("Svært sjelden")
- ** Påvist i 11-20 norske kommuner ("Meget sjelden")
- * Påvist i 21-30 norske kommuner ("Sjelden")

Regional skala er vurdert ut fra antall kommuner i Vest-Agder (av 15) artene er påvist i. Her nyttes både belegg i offentlige herbarier og notatinformasjon (spesielt krysslister). Datamengde her er ca. #.

- *** Påvist i 1-2 kommuner i Vest-Agder ("Regionalt svært sjelden")
- ** Påvist i 3-4 kommuner i Vest-Agder ("Regionalt meget sjelden")
- * Påvist i 5-6 kommuner i Vest-Agder ("Regionalt sjelden")

Lokal skala er vurdert ut fra hvor mange 1x1 km (UTM) ruter artene er påvist i Farsund kommune. Her nyttes både herbariebelegg, men spesielt upublisert, eget materialet (OP) fra inventering av hele Farsund kommune (stort sett i perioden 1980-2008).

- *** Påvist i 1-5 ruter ("Lokalt svært sjelden")
- ** Påvist i 6-10 ruter ("Lokalt meget sjelden")
- * Påvist i 11-15 ruter ("Lokalt sjelden")
- (* Påvist i 16-25 ruter, men med svært få forekomster i Spind ("Sjelden i Spind")

5.3 Kort om plantelivet i Tranevåg

Det er påvist drøyt 300 arter karplanter i Tranevåg. Området er opplagt et av de rikeste områdene i Spind, dels pga. stor variasjon i naturtyper, fra innelukket poll med strandenger til varmekjær, rik edellauvskog - og dels pga. at området inntil nylig har hatt et ekstensivt hevdet kulturlandskap.

Tabell 1 angir sjeldnere arter og rødlistearter som er påvist i området.

Det er kun påvist to rødlista karplanter i området, solblom (*Arnica montana*, VU) og sørlandsasal (*Sorbus subsimilis*; NT). Solblom har en, sterkt minkende populasjon i

beite/lynghei N f Migemyr, men sørlandsasal er funnet i sørskrånninga under kollen NØ f Migemyr. Solblommen har her sin eneste gjenværende forekomst i Spind.

De nasjonalt sjeldneste artene i området (firtann, lundstjerneblom, lundhengeaks og sørlandsasal) er alle sørlige arter, knyttet til edellauvskogen, og da spesielt sørvendte skogkanter.

De regionalt sjeldne artene er knyttet til tørrbakker (bakkeforglemmegei og vår-rublom), tangvoll (/vrakvik) (strandmelde, flatsiv), strandeng (blodtopp) og kantsoner (lundstjerneblom).

De lokalt sjeldne artene er knyttet til tørrbakker (bakkeforglemmegei, tofrøvikke og sommervikke), mager eng og hei (jordnøtt og heiblåfjær), strandeng (rustsivaks og grisnestarr), tangvoll/strand (flatsiv, strandkål) og kantsoner (lundstjerneblom og slåpetorn).

Ellers er det påvist en del arter i området knyttet til ekstensivt drevet kulturlandskap, spesielt eng og hei. Dette er arter som både lokalt og nasjonalt, stadig blir sjeldnere, bl.a. lyngøyentrøst, kystmyrklegg, vanlig nattfiol, flekkgrisøre, kattedot, vanlig blåfjær, tjæreblom og hanekam.

Ellers er det jo verd å merke seg at området også inneholder to arter som er hyppigst i fjelltrakter, men som også finnes i skyggefulle klipper på Sør- og Vestlandet: Fjellmarikåpe (omkring bekken VNV f Gullberget) og rosenrot (i berget nord for utløpet av Råna).

Tabell 1. Rødlista og sjeldne (nasjonalt, regionalt og lokalt) arter observert i Tranevåg.

Vitenskapelig navn	Norsk navn	Sist sett	Rødlistet	Nasj.	Reg.	Lok.
<i>Arnica montana</i>	Solblom	2008	Sårbar (VU)			
<i>Atriplex littoralis</i>	Strandmelde	2009			*	
<i>Blysmopsis rufa</i>	Rustsivaks	1998				*
<i>Carex distans</i>	Grisnestarr	2008				(*)
<i>Conopodium majus</i>	Jordnøtt	1998				**
<i>Crambe maritima</i>	Strandkål	2009				(*)
<i>Draba verna</i>	Vår-rublom	1993			*	(*)
<i>Euphrasia micrantha</i>	Lyngøyentrøst	2005				(*)
<i>Juncus compressus</i>	Flatsiv	2008			*	**
<i>Melica uniflora</i>	Lundhengeaks	2008		*		
<i>Myosotis ramosissima</i>	Bakkeforglemmegei	1993			*	***
<i>Pedicularis sylvatica</i>	Kystmyrklegg	2005				(*)
<i>Polygala serpyllifolia</i>	Heiblåfjær	2008				(*)
<i>Prunus spinosa</i>	Slåpetorn	2009				*
<i>Ruppia cirrhosa</i>	Skruehavgras	2009				
<i>Sanguisorba officinalis</i>	Blodtopp	2009			*	
<i>Sorbus subsimilis</i>	Sørlandsasal	1998	Nær truet (NT)	*		
<i>Stellaria holostea</i>	Lundstjerneblom	2009		*	*	*
<i>Teucrium scorodonia</i>	Firtann	2009		**		
<i>Vicia hirsuta</i>	Tofrøvikke	1998				(*)
<i>Vicia sativa ssp. nigra</i>	Sommervikke	1998				(*)

5.3.1 Omtale av enkelte arter

Nedenfor omtales en del arter, som enten er sjeldne, eller indikerer forskjellige tilstander i kulturlandskapet.

Solblom - *Arnica montana* (VU)

Solblom ble i 1994 registrert i stor mengde i Tranevåg, men har siden gått dramatisk tilbake (som i landet ellers), men den finnes fortsatt omkring veien utover mot Stormyran, jf. figur 7. Dette er den eneste bestanden vi kjenner fra Spind i dag. Ellers ble den sist sett på Grobo i 1995. I Farsund ellers har vi fortsatt noen få bestander på Lista, spesielt på Østre Hauge og Østre Vatne. Sau beiter arten (jf. figur 8; mulig rådyr er synderen her?), slik at det ønskelig med storfebeite i solblom-bestander, eventuelt at sau holdes ute fra solblomområder til blomstringen er over.

Strandmelde - *Atriplex littoralis*

Arten vokser i tangvoller langs strendene. Strandmelde ble funnet for første gang i kommunen så seint som i 1972 (Borshavn på Lista), for første gang i Spind i 1994 (på Lindholmen). I Tranevåg er den siden 1995 registrert ved utløpet av Råna og innerst i Søvågen. Ellers i Spind er den bare funnet på Skarvøy, Ytre Bugdøy og Urøy. Den er etter hvert blitt ganske vanlig langs Listastrendene.

Rustsivaks - *Blysmopsis rufa*

Arten vokser i strandenger, og finnes noen steder rundt Råna, spesielt på strandengene ved Fidje. Ellers i Spind er den bare kjent fra Langøy.

Grisnestarr - *Carex distans*

Arten vokser i strandenger eller mellom svaberg i sjøkanten, og finnes noen steder rundt Råna, spesielt på strandengene ved Fidje. Ellers i Spind er den kjent fra Søndre Gåsøy, Indre Katland, Terøy, Skarvøy og Varden. Ellers i Farsund finnes den spredt langs Listastrendene.

Jordnøtt - *Conopodium majus*

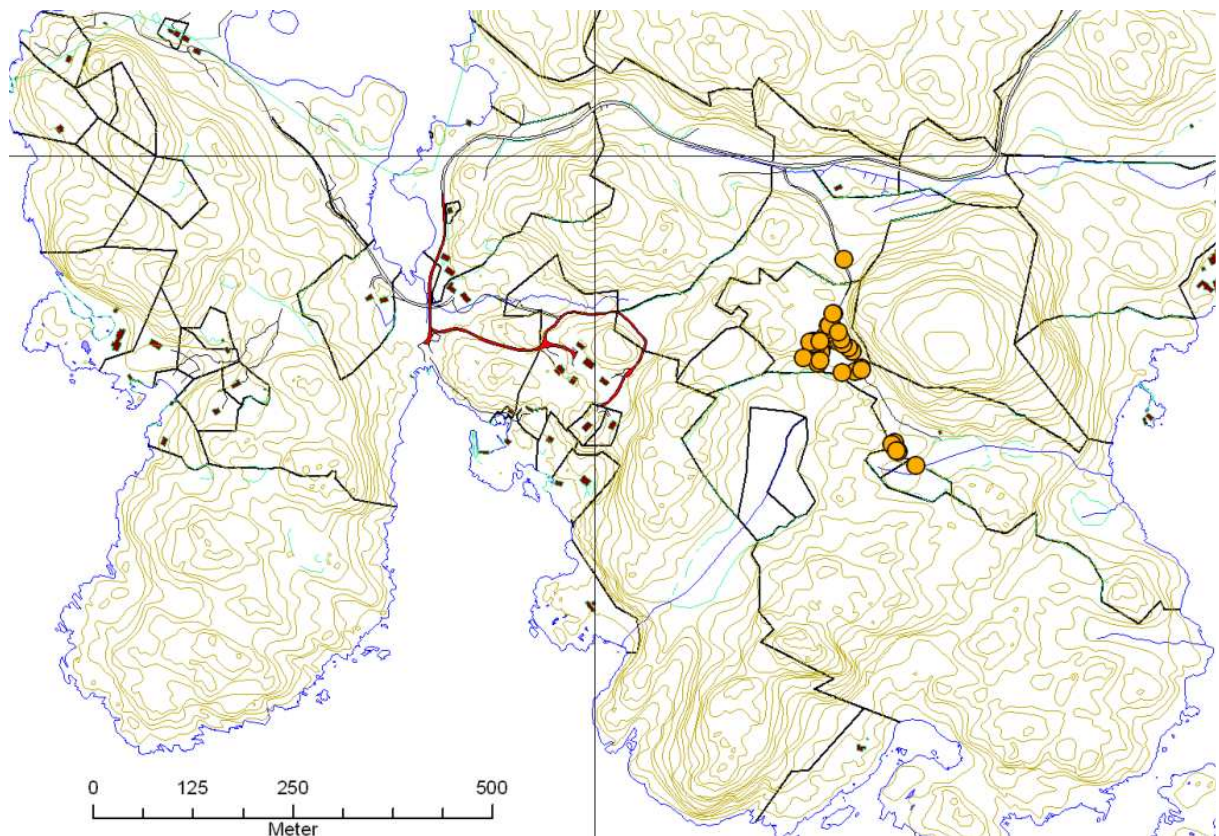
Jordnøtt er en vever skjermplante som blomstrer tidlig på sommeren, og som er vanskelig å finne igjen senere på sommeren. Den er en karakterart for næringsfattige enger (av og til også i rik edellauvskog) på Vestlandet (og dels på vestre Sørland). I Farsund har den sin hovedforekomst på øyene i Spind (spesielt på Langøy og Ullerøy), samt på søndre del av Spindshalvøya. Merkelig nok er den aldri påvist på selve Lista-halvøya, men ganske nær: både på Sandøy utenfor Loshavn og på Spindsodden like øst for Farsund. I Herad har vi bare ett funn, fra innerst i Drangsfjorden, nedenfor Vedremark. Jordknollen er velsmakende, så ungene i Tranevåg har nok kjent arten og gravd jordnøtter på våren. I øyeblikket kjenner vi bare til ett funn i Tranevåg, fra så langt tilbake som i 1998, men den er nok trolig oversett, selv om den forsvinner fryktelig fort, når engene gror igjen eller gjødsles.

Strandkål - *Crambe maritima*

Strandkål er en svær plante - kålplante - som normalt vokser i rullesteinstrender. Den har det siste hundre år vært på massiv ekspansjon vest- og nordover. I Vest-Agder ble den for første gang funnet i 1938, på Litlerauna på Lista. Rundt 2000 fikk vi inn store mengder frø av arter (sammen med diverse andre, nye arter, jf. Pedersen 2009), så i 2002 ble den funnet for første gang i Spind, på ytre Bugdøy. I Tranevåg finnes den nå innerst i Søvågen, først sett i 2008.

Vår-rublom - *Draba verna*

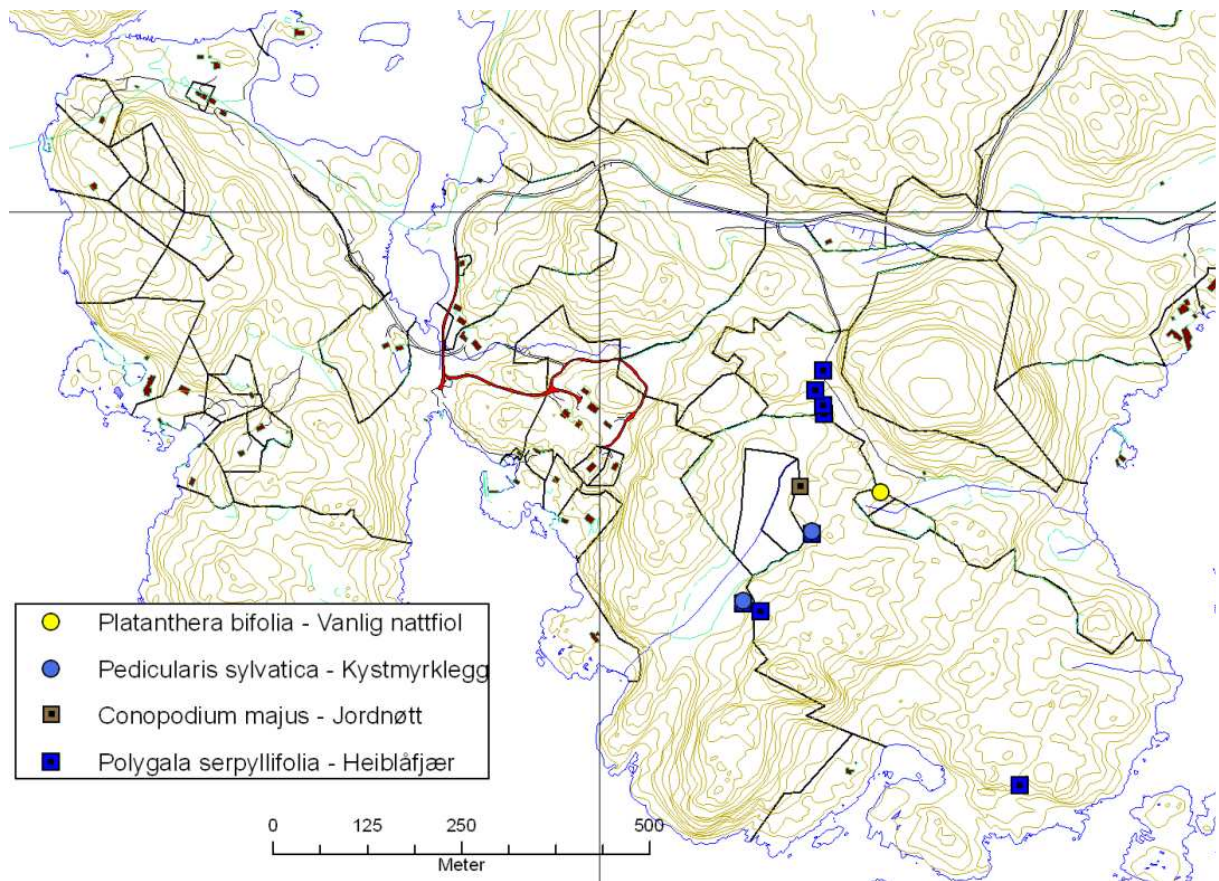
Dette er en av våre tidligste og minste, vårplanter, den vokser på tørrberg og tørre (gjerne sandige) enger. Eneste kjente forekomst i Spind er rundt indre del av Søvågen i Tranevåg.

Figur 7. Solblom *Arnica montana* i Tranevåg. Observert forekomst i perioden 2004-2008.

Figur 8. Beitet solblom i Tranevåg. Foto: OP 26. juni 2005.

Figur 9. Diverse kulturmarksarter observert i Tranevåg i 2008.

Figur 10. Hanekam *Lychnis flos-cuculi*, i tett bestand i slåttenga på sørøstsida av Råna. Foto: OP, 26. juni 2005.

Lyngøyentrøst - *Euphrasia micrantha*

Dette er en av vår minste øyentrøster - og den av de som raskest forsvinner fra floraen vår. I Tranevåg ble den funnet et par steder i 2004-2005. Ellers i Spind har vi bare et funn fra "Mellem færgestedet og Haavigen", dvs. Spindsodden, i 1901. Arten finnes i ekstensivt drevne (velholdte) enger og lyngheier. I Farsund ellers har vi en del funn på Lista, men svært få de siste årene.

Flekkgrisøre - *Hypochoeris maculata*

Dette er igjen en art som raskt forsvinner fra Sørlandskysten. Tidligere var den vanlig i ekstensivt drevne slåttenger, og til dels i ugjødsle beiter. I dag er dens tyngdepunkt i bergvegger, og bratte tørrenger som gror langsomt igjen. I Tranevåg har vi fortsatt noe igjen av den, spesielt i de samme områder som solblommen er finnes. Funn ellers fra Spind de siste 10-20 år er fra Reisivåg, Vikelen og Havika. Ellers i kommunen har arten et lite tyngdepunkt på nordvest-Lista hvor den finnes i bergvegger og tørrbakker i bratt lende.

Flatsiv - *Juncus compressus*

Flatsiv ble først påvist i Farsund i 2002 (Bugdøy; jf. Pedersen 2009). Den er trolig på spredning langsmed sjøen vestover Sørlandskysten. I 2008 ble arten funnet innerst i Søvågen i Tranevåg. Utenom de to stedene, er den i Spind bare funnet på Indre Katland (fra 2003). På Lista har vi noen få funn, spesielt fra Sandøy og Østre Hauge (fra 2004).

Hanekam - *Lychnis flos-cuculi*

Hanekam er en karakterart i fuktige slåtte- og beitemarker. Den forsvinner forholdsvis raskt ved opphør av slått/beite, men kommer også relativt raskt inn igjen når slått blir tatt opp igjen på fuktenger. Den flotteste hanekam-enga i Farsund har lenge vært enga Sigurd Ingebretsen slo med ljà på østsida av Råna. Dessverre ser nå andre arter til å overta her etter at slåtten tok slutt, jf. figur 10.

Lundhengeaks - *Melica uniflora*

Lundhengeaks er en av våre virkelig nemorale planter, siden den har en svært begrenset utbredelse i eikeskogen langs sørkysten vår, fra Østfold, via Vestfold, nesten ingen funn i Telemark, til tyngdepunktet langs kysten av Agder, og med noen få funn i Rogaland. I Spind har vi en del forekomster, langs søndre del av Spindshalvøya (sørvendte lokaliteter). I Tranevåg finnes den hovedsakelig i den rikeste lauvskogen nord for veien til Tranevåg - sammen med bl.a. kusymre, sanikkel og ramsløk.

Bakkeforglemmegei - *Myosotis ramosissima*

Arten vokser på tørre knauser og tørre enger. Eneste kjente i forekomst i Spind er omkring Søvågen i Tranevåg. Ellers i kommunen er den bare funnet omkring indre del av Lundevågen på Lista.

Kystmyrklegg - *Pedicularis sylvatica*

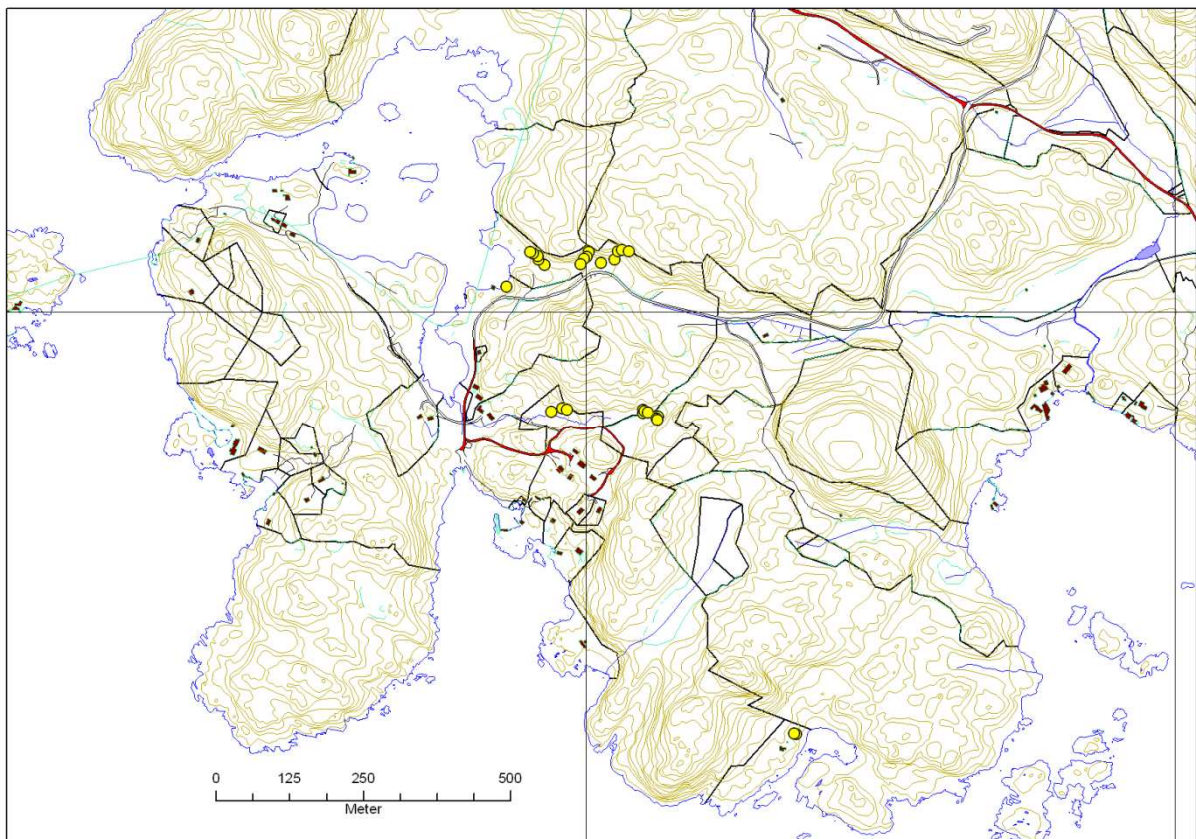
Kystmyrklegg er en ekte lynghei-plante med tyngdepunkt på Vestlandet. Den forsvinner raskt om kystlyngheia ikke holdes ved like, men kommer også raskt tilbake om sviing tas opp igjen. I Tranevåg finnes den i heiene som blir svidd, bla. rundt Gullberget (jf. figur 9). Ellers i Spind er den kjent fra Sævik, på Ullerøy og Vikelen.

Vanlig nattfiol - *Platanthera bifolia*

På tross av navnet er denne nattfiolen slett ikke vanlig lenger, den er tvert imot blitt ganske sjelden, siden den vokser i mager eng og hei og forsvinner på grunn av gjengroing og intensivering. I Tranevåg ble noen få individer (figur 10) funnet i 2005 nord for Migemyr, jf. figur 9.

Figur 11. Vanlig nattfiol *Platanthera bifolia* som holder på å bli overgrodd av lyng. Tranevåg 26. juni 2005. Foto: OP.

Figur 12. Kusymre *Primula vulgaris* i Tranevåg. Observert forekomst i 2008. Opplagt et ufullstendig kart, men illustrerer hvor de rikeste skogstypene er.

Kusymre *Primula vulgaris*

Kusymre (kosmos i Spind og på Lista) er vårplanten for mange på Vestlandet og vestre del av Sørlandet. Den vokser i noe rikere skog (lågurtskog) og kart (figur 12) over observert forekomst i Tranevåg viser hvor de rikeste skogene er. Lenger øst ville blåveisen ha vokst i denne type skog.

Heiblåfjær - *Polygala serpyllifolia*

Heiblåfjær er en ekte lynghei-plante med tyngdepunkt på Vestlandet. Den forsvinner raskt om kystlyngheia ikke holdes ved like. I Spind kjenner vi den bare fra Tranevåg (figur 9), på Lista har vi noen flere funn, men vanlig er den ikke.

Slåpetorn (*Prunus spinosa*)

Slåpetorn er ganske vanlig omkring Oslofjorden og et stykke nedover Sørlandskysten, men vestenfor Lindesnes er den sjelden. Den danner tette, omtrent ugjennomtrengelig buskas i strandsona. Den blomstrer rikt på bar kvist i mai (jf. figur 13). I Spind har vi noe av den i Tranevåg (omkring Søvågen), og på de nærmeste øyene (Ullerøy, Vikelen, Terøy og Skarvøy). På Lista finnes den bare helt sørøst på halvøya, omkring Eikvåg og Loshavn.

Skruehavgras (*Ruppia cirrhosa*)

Skruehavgras er en av de få vannplantene våre som vokser i saltvann, dvs. i relativt innelukkete poller gjerne med brakkvann. Den finnes i stor mengde i Råna, men er merkelig nok ikke funnet andre steder i Spind (men må nok finnes andre steder, for eksempel innerst i Spindangerfjorden).

Blodtopp (*Sanguisorba officinalis*)

Blodtopp har en svært begrenset norsk utbredelse, fra Lindesnes til Bergen. I Farsund er arten er ganske vanlig på Vest-Lista, men i Spind er den sjelden. Arten vokser i friske til fuktige enger og veikanter. I Tranevåg vokser den langs østsida av Råna og sør for utløpet av Råna (figur 14).

Sørlandsasal (*Sorbus subsimilis*)

Som navnet tilsier er dette en sørlandsplante, men med en viss vestlig tendens. Den likner mye på plantet svensk asal. Den finnes svært spredt i Farsund, med den største forekomsten rundt Vika på Skarvøy. I Tranevåg er den observert i liene under Anderåsen.

Lundstjerneblom (*Stellaria holostea*)

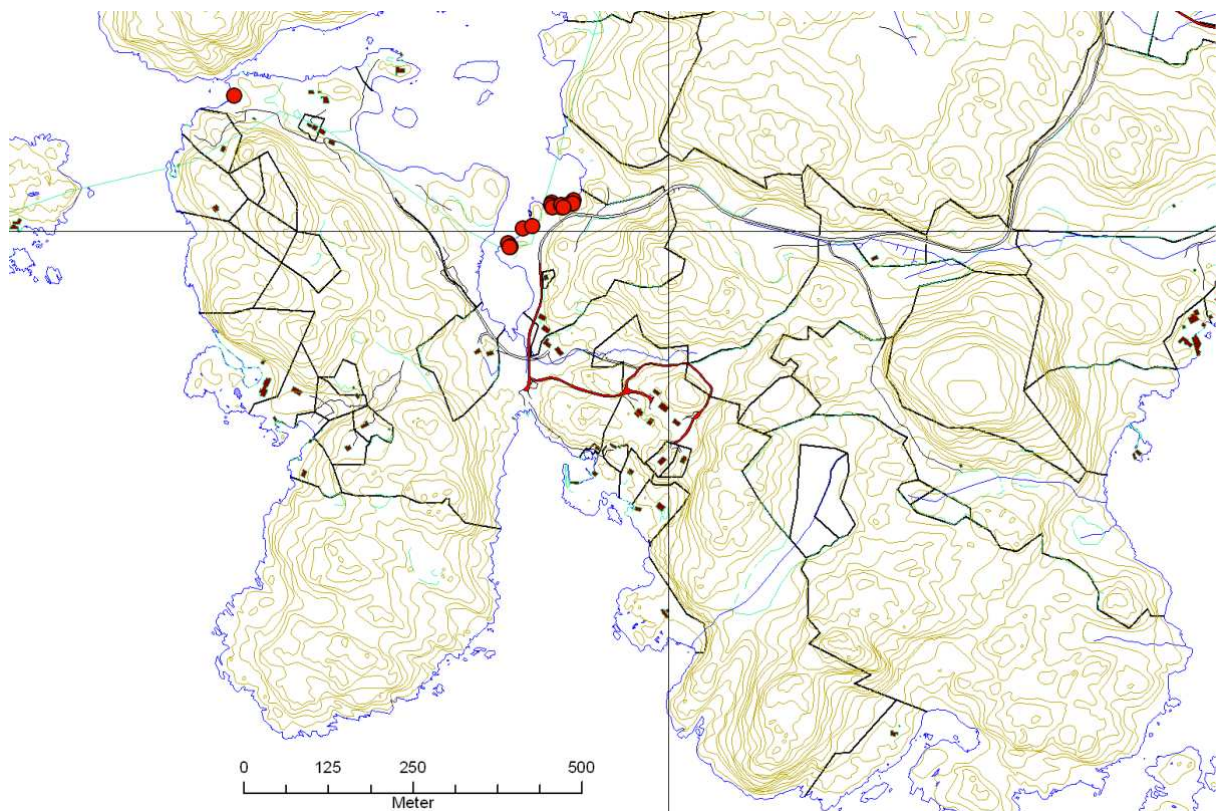
Den mest spesielle arten, og en av de mest øynefallende, i Tranevåg er nok lundstjerneblom (figur 16) som vokser i stort antall skog-, eng- og veikanter over store deler av området (figur 15). Den har en svært spredt utbredelse i Norge, langs kysten mellom Grimstad og Karmøy. I Farsund er den ellers bare kjent fra Eikvåg/Loshavn-området på Øst-Lista.

Firtann (*Teucrium scorodonia*)

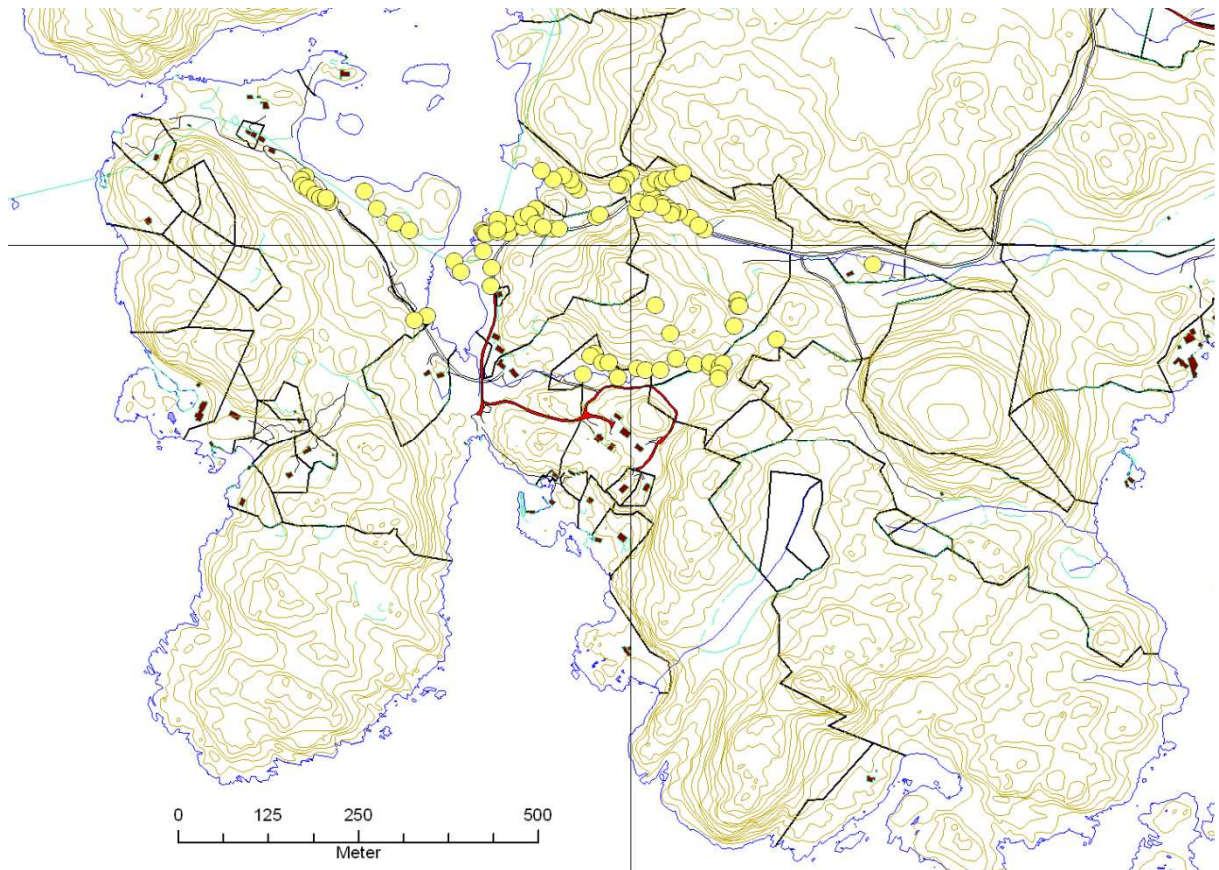
Firtann er den ultimate vest-egg i vår flora, med hovedutbredelse langs kysten fra Søgne til Sokndal. Arten danner tette bestander i sørvendt åpen skog, skogkant, berg og ur, dessuten finnes den hyppig langs veikanter, sjeldnere i eng og lynghei. I Tranevåg-området er den ganske vanlig.

Figur 13. Slåpetorn, *Prunus spinosa*. Foto: OP 2008.

Figur 14. Blodtopp *Sanguisorba officinalis* i Tranevåg, observert forekomster i 2008.

Figur 15. Lundstjerneblom *Stellaria holostea* i Tranevåg. Arten er ganske vanlig i Tranevåg, så kartet er nok noe ufullstendig.

Figur 16. Lundstjerneblom *Stellaria holostea*.

Tofrøvikke (*Vicia hirsuta*)

Tofrøvikke er som regel en ganske vever erteplante, som hyppigst vokser på tørrberg og i tørre enger. I Spind er den foruten omkring indre del av Søvågen i Tranevåg bare kjent fra Reisvåg, Bjørnevåg og Skarstein.

Sommervikke (*Vicia sativa ssp. nigra*)

Sammen med tofrøvikke kan en finne sommervikke, dvs. på tørrbakker, men sommervikka er enda sjeldnere. I Spind er den utenom innerst i Søvågen i Tranevåg, bare kjent fra Vestre Langøy. Ellers i kommunen finnes det hovedsakelig på østre del av Lista.

6. Skjøtselsplan

6.1 Mål

Denne skjøtselsplanen tar utgangspunkt i registrerte kulturavhengige biomangfoldverdier i kulturlandskapet i Tranevåg og har følgende mål.

Hovedmål: Det er et hovedmål å holde kulturlandskapet i Tranevåg åpent og i hevd på en slik måte at det som fortsatt finnes av verdifulle naturtyper med stedegent kulturavhengig biomangfold, ivaretas og utvikles for framtida.

1. Arealene som er åpne og i drift i dag bør også i framtiden holdes i drift.
2. En skal ta kontroll over gjengroingen. Dette innebærer å stimulere til å ta arealer ute av hevd i bruk igjen. Det er konkret ønskelig at større deler av utmarka svis og beites.
3. Dyretallet bør økes. Det er også ønskelig at flere dyreslag igjen utnytter kulturlandskapet (om mulig både sau og storfe).
4. Det er viktig at Tranevågs kulturavhengige biomangfold, (utviklet etter århundrelang kulturbruk), ivaretas og skjøttes på en god måte. Konkret anbefaler skjøtselsplanen;
 - Spesiell skjøtsel av solblomlokalitet nær Stormyran, slik at denne populasjonen igjen øker i antall.
 - å gjenoppta slått på strandengarealer rundt Råna,
 - Gjenoppta slått av artsrike veikanter.
 - Gjeninnføre ekstensivt beite på Ytre Myran. Restaurering/gjenåpning bør spare store gamle trær samt ha sein beiteslipp etter at vårblomstringen er over.
 - Videre anbefaler planen aktivt å bekjempe problemarter som til eksempel einstape.

Fortrinnsvis er det ønskelig at tiltakene gjennomføres av lokale grunneiere eller andre ressurspersoner. Om lokale ressurspersoner (grunneiere, aktiv husdyreier eller andre) ikke selv ønsker å utføre anbefalte skjøtselstiltak på de ulike areal, bør forvaltningen forsøke å leie inn folk utenifra til å gjennomføre tiltakene (da selvsagt i overensstemmelse med grunneier).

6.2 Restaureringstiltak

Generelt anbefales det at en fortsetter rydding og gjenåpning i kulturlandskapet i Tranevåg. Grunneier Hans Ivar Nilsen har de siste årene ryddet mye i kulturlandskapet i Tranevåg. Han har fjernet lauv fra gjengrodd teiger og langs kantsoner. Nilsen har blant annet ryddet fram igjen veien mellom Myran og Migemyr. Nilsen har med andre ord god erfaring med gjenåpning- og restaureringsarbeid. Fortsatt rydding er positivt for kulturavhengige arter som er avhengig av god lystilgang.

- Generelt anbefaler skjøtselsplanen at Nilsen fortsetter å rydde fram igjen gjengrodd teiger og kulturlandskapsarealer i Tranevåg.

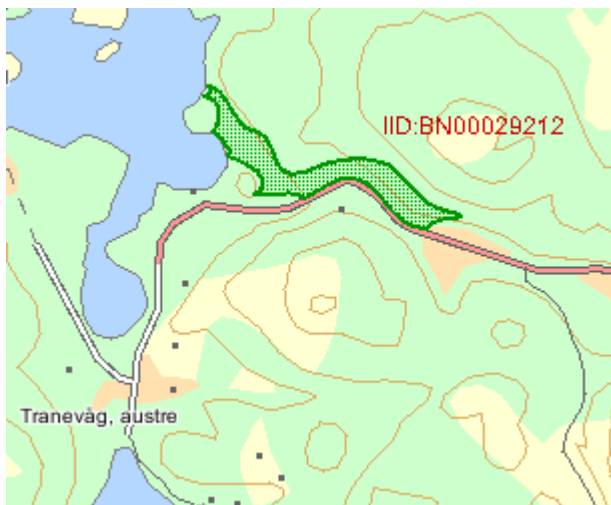
Nedenfor gis noen generelle restaureringsråd ved gjenåpning.

6.2.1 Rydding av gjengrodd areal

Ved rydding er det generelt viktig ikke å sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel/beiting i ettertid. Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og samtidig få så lav stubbe som mulig.

I lyngheier, slåtte- og beitemarker som tidligere ikke har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med tre. Eventuelt gamle stovingstrær må spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå, gran/furu bør fjernes.

Figur 17. Innen avgrenset naturtypelokalitet i Ytre Myran finnes det rik edelløvsskog med en del store gamle almer og eiker. Disse bør ikke hugges ved en gjenåpning av beitearealet.

I området Ytre Myran er det lenge siden arealet ble holdt i hevd. Derfor er området grodd igjen med mye lauv og kratt. Imidlertid vokser det her en del store gamle trær, bl.a. stor grov alm og noe eik, enkelte gamle lauvingstrær finnes også i dette området. Disse trærne har trolig vært en naturlig del av beitet også tidligere. Undervegetasjonen er rik med bl.a. arter som kosmos og lundstjerneblom (se omtale av de biologiske verdiene, samt vedlegg med faktaarket fra naturtype-lokaliteten; Myran).

- I dette området bør en rydding og gjenåpning *kun* innebære at en fjerner det yngre lauvoppslaget, dvs underskogen.
 - Store gamle trær og gamle kylla trær bør få stå igjen inne i beitet.
 - Kylla trær anbefales at blir restaurert, dvs. blir kylla på nytt. Dette vil også gi større lystilgang til beitet.

Videre er det viktig for den rike undervegetasjonen at arealet ikke gjødsles med kunstgjødsel eller dyrkes opp. På grunn av rik vårblomstring anbefales det at beitedyrene ikke slipper inn i området før etter at kosmosen (kusymra) har blomstret av, dvs i midten av juni.

6.2.2 *Etterarbeid etter rydding*

Etter hogst er det viktig at ryddeavfall, kvist, blir samla sammen og brent på egna plasser eller frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen og konkurransesterk vegetasjon. Eventuell oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke tilrådelig.

Når en rydder, vil røttene frigjøre næring, noe som resulterer i en gjødslingseffekt. Sammen med økt lysinnstråling kan det føre til en del oppslag av stubbeskudd/ etterrenninger. En del av de unge stubbeskudda blir kan hende beita ned av sauene, men erfaringsmessig blir også en del stående igjen i beiteene. En må derfor beregne tid på å fjerne disse oppslaga. Det er mest effektivt å slå etterrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. I tillegg til fjerning av renninger sommeren etter rydding, kan det være nødvendig å rydde disse ved flere anledninger de neste årene.

Osp og or sprer seg ved rotskudd, og rydding kan i mange tilfelle føre til utbreidd renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke. Det bør da skjæres et 5 cm breitt band rundt treet nedenfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken er forsvunnet, slik at transporten av næringsstoff heilt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre somrer må de døde trærne fjernes.

6.2.3 *Bruk av kjemiske plantevernmidler?*

Når en rydder i gjengrodd areal er det en del som benytter bruk av plantevernmidler (eks Glyfosat) for å forhindre oppslag av lauv etterskuddsvis. Bruk av kjemiske plantevernmidler fjerner ikke helt problemet med oppslag men kan muligens redusere det for en periode. Imidlertid har en ikke full oversikt over skaldevirkningene og langtidseffektene ved bruk av kjemiske plantevernmidler.

Velger en likevel å benytte gift anbefales det at en *stubbebehandler* framfor å sprøyte. Ved stubbebehandling blir giften begrenset kun til treet/stubben det pensles på, og en unngår søl på tilgrensende vegetasjon/beiteplanter. Bruk av kjemiske plantevernmidler bør imidlertid kun benyttes i de tilfellene manuell rydding ikke klarer å hanskas med oppslaget etterskuddsvis. Det er her meget viktig at en ikke rydder fram mer areal enn det en etterskuddsvis klarer å få beitet ned/ holdt i hevd. Generelt anbefales det at en forsøker å unngå bruk av kjemiske plantevernmidler i verdifulle naturtyper. Det gjøres også oppmerksom på at enkelte trær som osp og or kan være vel så enkelt å bekjempe ved ringbarking og påfølgende uttørring.

6.2.4 *Problemarter*

Problemarter som bregnen einstape, bringebær- og rosekratt, brennesle, mjøduert eller liknende går sjelden ut ved kun saubeite. Bli problemene med disse artene for store bør en vurdere å gjøre tiltak som å slå flere ganger per sesong med ljà eller krattrydder.

Ev. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjepp (ikke skjæres av). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og armer ut rotsystemet sitt. Den bør så fjernest på høsten.

6.3 Sviing

Hans Ivar Nilsen har siden 2000 tatt opp igjen sviing av lyngheia. Han svir bl.a. på Gullberget og på Odreholman, totalt ca 200 daa. Første året han svidde var i 2000. Han har svidd litt hver vår og har en omløpstid på ca 6 år. Han er nå halvveis på andre omgang. Det er greit å svi i dette området da det er lite hytter, og grei avgrensning mot sjøen på flere kanter.

- Skjøtselsplanen anbefaler sterkt at en fortsetter sviing av utmarksarealene i Tranevåg. Dette er meget positivt for det kulturavhengige biomangfoldet.
- Det er generelt også positivt at nye arealer blir innlemma i syklusen, slik at de rydda og gjenåpna arealene av lyngheia stadig blir større.
- Det må ikke gjødsles i lyngheia, da en rekke arter vil med dette gå ut.

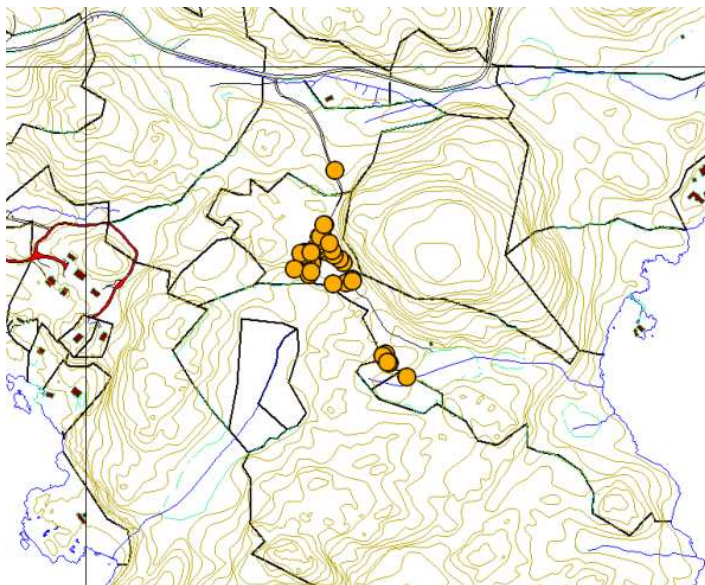
6.4 Restaurering av solblomlokalitet

Siden registreringen i 1994 har solblomlokaliteten rett nord for Storemyran gått relativt sterkt tilbake. Det vokser solblom bl.a. langs veien ut til Migemyr. Solblomforekomsten ligger hovedsakelig på arealet til bruket 220/4 (dvs. til bruket Sigurd Ingebretsen dreiv). Tidligere ble dette arealet med solblom beitet av storfe sommerstid. Sauene ble ikke sluppet inn før utpå høsten⁸.

Storfe beiter ikke solblommen, slik som sauene gjør, derfor fikk arten utvikle seg på en god måte så lenge storfebeite ble opprettholdt.

Nå når sauene slippes tidligere i heia og kan også gå på dette arealet vil populasjonen stå i fare for gradvis å bli mindre inntil den eventuelt forsvinner heilt. Etter det en kjenner til i dag er dette den eneste kjente solblompopulasjonen som er igjen i Spind. Skjøtselsplanen anbefaler derfor "spesialskjøtsel" av solblomforekomsten.

Om lokale ressurspersoner (som grunneier eller eventuelt lokal, aktiv husdyreier) ikke ønsker å utføre anbefalte skjøtselstiltak, bør forvaltningen forsøke å leie inn folk utenifra til å gjøre skjøtselstiltak som ivaretar solblompopulasjonen.

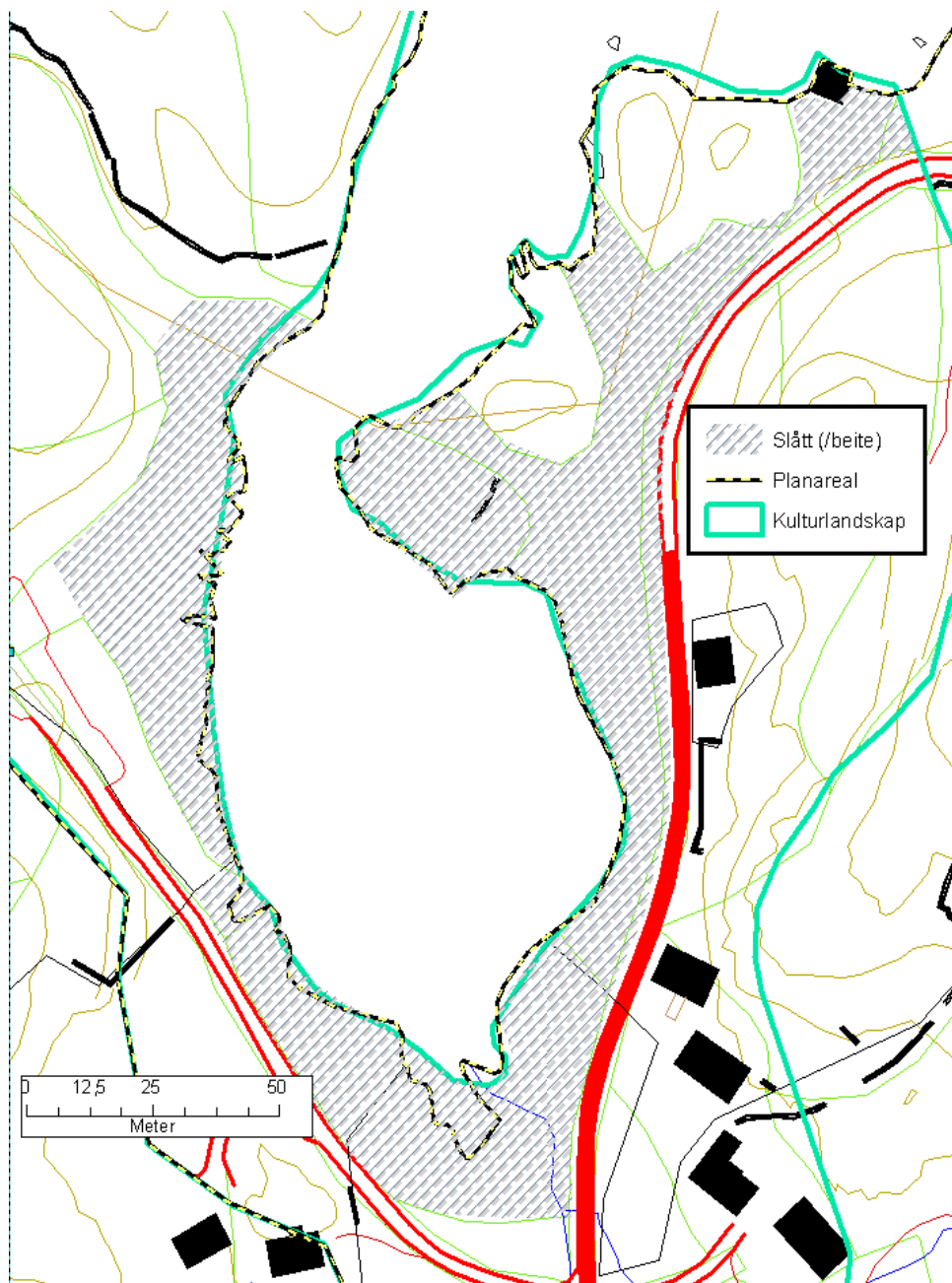

Figur 18. Gule prikker viser forekomst av solblom (2004-2008). Sauene bør holdes utenfor dette arealet inntil planta er avblomstra i midten av juli.

- Det anbefales at arealet med solblom gjerdes ute fra lynghei/utmarksbeitearealene. Her kan avgrensningen følge eventuelt eksisterende gjerder.
- Det bør ryddes i kratt og problemarter slik at solblomlokalitetene beholdes lysåpne.
- En bør vurdere å gjennomføre sein slått (fra 15. juli) innen inngjerdet område, eks samtidig med slåtten på Stormyran.
- Graset må fjernes etter at det er tørka.
- Området må ikke gjødsles.

⁸ Hans Ivar Nilsen pers medd.

- Beiting med sau er positiv etter at slått er gjennomført.

Figur 19. Anbefalt slåtteareal (skravert areal) på strandengene.

6.5 Restaurering av strandengene rundt Råna

Rundt brakkvannspollen Råna er det flere strandenger som delvis er i forfall. Den siste enga som ble slått er "hanekamenga" som årlig ble slått av Sigurd Ingebretsen inntil for få år siden. Flere av de mer sjeldne artene er knyttet til disse flate strandengene rundt Råna. Derfor anbefaler skjøtelsesplanen at en gjenopptar skjøtsel på disse arealene, i det minste på de arealene til 220/4 på østsida av vågen, jf. Figur 19 I tillegg hadde det vært av stor verdi å få gjenopptatt slått (evt. bare beite) i sørenden av Råna (220/1,2), areal som i dag er dominert av mjøddurt og havsivaks. Langs vestsida er det viktigst å få økt bredden på strandenga, ved at skog og kratt ryddes.

Om lokale ressurspersoner (som grunneier eller eventuelt lokal, aktiv husdyreier) ikke ønsker å utføre anbefalte skjøtselstiltak, bør forvaltningen forsøke å leie inn folk utenifra til å gjøre skjøtselstiltak som ivaretar strandengarealene rundt Råna.

- Generelt anbefales det at busker og lauvkratt fjernes fra strandengene. Det anbefales at en gjennomfører sein slått dvs i midten av juli på arealer som det er mulig å få slått.
- Høyet fjernes etter at det har tørka.
- Det er positivt at strandengene beites etter slått. Storfe beiter generelt bedre ned bløte arealer sammenlignet med sau. Men sauebeite er også positivt.
- Strandengarealene må ikke gjødsles eller sprøytes.

Liknende tiltak hadde også vært ønskelig på strandengene (som holder på å gro igjen med takrør) på Fidje, nord i Råna, men disse er altså utenfor planområdet for denne skjøtselplanen.

6.6 Årlige skjøtselstiltak

6.6.1 *Beiting og sviing*

Det er meget positivt at husdyreier Hans Ivar Nilsen ønsker å utvide sauebesetningen sin. Med dette kan en få et større beitetrykk på arealene i Tranevåg. Kulturlandskapet generelt bærer preg av for lavt beitetrykk over lang tid. Det er positivt at Nilsen til eksempel ønsker å ta i bruk de gamle beiteene i Ytre Myran igjen som beiteareal.

Videre er det ønskelig å få etterbeite både på strandengene rundt Råna og slåtteearealer i området ved Stormyran. Dette må imidlertid gjennomføres i overensstemmelse med grunneier på de ulike areal.

Det er videre meget positivt at Nilsen svir en del av lyngheia hvert år, slik at denne holdes i hevd.

6.6.2 *Årlig slått av strandenger, veikanter og solblompopulasjon.*

Når restaureringen av strandengene og solblompopulasjonen er ferdig anbefales det at disse arealene holdes oppe ved årlig slått. Dette skjøtselstiltaket vil holde oppslag av lauv i sjakk, ivareta de konkurransesvake artene, og hindre gjengroing.

- Årlig sein slått, gjerne i midten av juli.
- Høyet tørker på bakken noen dager før det fjernes fra områdene.
- Ikke gjødsling med verken tilkjørt husdyrgjødsel eller kunstgjødsel.
- Etterbeite, gjerne med en god nedbeiting utover høsten, er positivt.

Sigurd Ingebretsen, på 220/4, slo alt av veikanter på eiendommen sin nær helt fram til han døde i 2006. Veikantene der det ble slått er i dag artsrike. Det er derfor ønskelig at denne slåtten av veikantene blir tatt opp igjen eller opprettholdt. Det er i hovedsak veikantene langs østsida av Råna, på 220/4 (jf. Figur 19) det er viktig å opprettholde slåtten.

Figur 20. Artsrik veikant i Myran. 25. juni 2005. Foto: OP.

Om lokale ressurspersoner (som grunneier eller eventuelt lokal, aktiv gårdbruker) ikke ønsker å utføre anbefalte skjøtselstiltak, bør forvaltningen forsøke å leie inn folk utenifra til å gjøre slåttetiltakene anbefalt over.

7. Litteratur

Bjureke, K. (red.) 2008. Supplerende kartlegging av biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap, inn- og utmark, i Vest- og Aust- Agder, med vurdering av kunnskapsstatus. Nasjonalt program for kartlegging og overvåkning av biologisk mangfold. DN utredning 2008-4.
Elven, R. 2005 (red.). Lid, J. & Lid, D. T. Norsk flora. Det norske samlaget, Oslo. 1230 s.
Hørtdal, Aase, 1994. Nasjonal registrering verdifulle kulturlandskap. Sluttrapport 1994. Fylkesmannen i Vest-Agder, Miljøvern avdelingen, Rapp.nr.2./94.
Kålås, J.A., Viken, Å. og Bakken, T. (red.) 2006. Norsk Rødliste 2006 - Artsdatabanken, Norway
Lundberg, A. & Rydgren, K., 1994: Havstrand på Sørlandet. Regionale trekk og botaniske verdier. NINA Forskningsrapport 59:1-127.
Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M. 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle kulturmarker. - Landbruksforlaget, Oslo. 252 s. http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500034661&language=0
Pedersen, O. & Åsen, P.A. 1997. Nasjonalt sjeldne karplanter (rødlistearter) i Vest-Agder. Botanisk hage og museum, Oslo/Agder naturmuseum, Kristiansand. 167 s.
Pedersen, O. 2009. Strandplanter på vandring - om nye, langdistansespredte havstrandplanter, spesielt på Lista. - Blyttia 67: 75-94.

Vedlegg.Faktaark fra 3 avgrensa lokaliteter fra DN`s Naturbase:

Naturbase dokumentasjon Kulturlandskap

KF00000151, Tranevåg

Kommune	Farsund
Områdebeskrivelse	Et innelukket landskap som ligger helt ned til sjøkanten. Det meste av innmarka ble slått (noe med ljå), noe ble brukt som beiteareal. Bygningsmassen var godt vedlikeholdt. Flere kulturminner som steingjerder,rydningdrøyser, gamle veier i inn og utmark. Hus i utkanten av området ble brukt som ferieboliger.

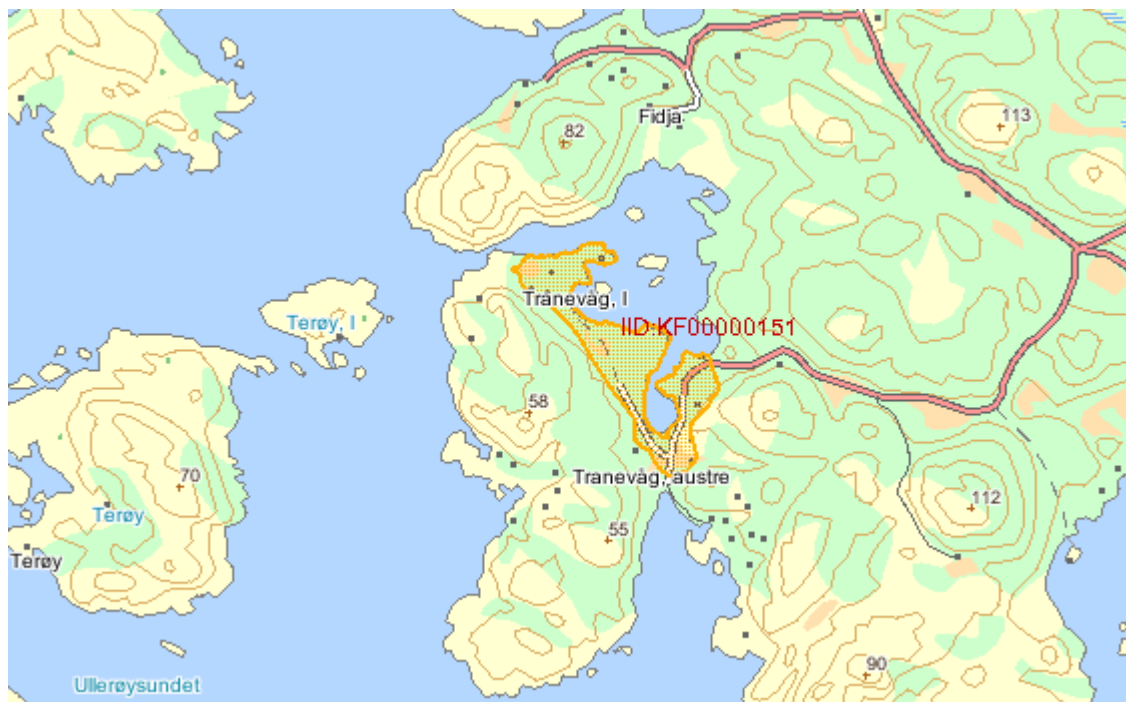
Kulturlandskap

Samlet vurdering	Spesielt verneverdige
Prioritering for forvaltning	Stor
Landskapsregion	Skagerakkysten
Hovedkategori landskap	Representative/typiske landskap
Kulturhistorisk interesse	Interessant
Botanisk-økologisk interesse	Svært interessant
Bruksgrad	I bruk

Andre opplysninger

Totalareal	66 daa
-------------------	--------

Kartutsnitt

Naturbase dokumentasjon Biologisk mangfold

BN00037473, Tranevåg

Kommune	Farsund
Områdebeskrivelse	<p>Hovedtype: Kystlandskap, knudret utmarksområde i sørlandsk skjærgårdslandskap. Stedvis sterk gjengroing, men stedvis nyrydding og sviing. Fortsatt slått i en teig, ellers noe sauebeiting.</p> <p>Beskrivelse: Sørlandsk, småskala skjærgårdslandskap. I dag dominert av gjengroende lynghei, eike- og bjørkekrat, stedvis også med en del gjengroende slåtte/beiteteiger med ulike fuktighetsforhold fra fuktenger (under gjengroing av ørevier) og frisk- til tørrenger, muligens fortsatt med forekomst av jordnøtt. En frisk teig slås fortsatt.</p> <p>Viktigste naturtype/vegetasjon i området er lynghei, primært ganske tørr (men også noe fuktig). Lyngheia gror gjennomgående igjen, men det er blitt svidd i senere år. Nede i forsenkningene finnes gjengroende slåttebeiteiger, kun en teig er fortsatt i drift. Stedvis åpnes dette landskapet opp igjen, trolig primært til sauebeite. Det er noen små flekker med rikere edellauvskog spredt i området.</p> <p>Området ble primært oppsøkt pga. kunnskap om store solblombestander (observert i 1995). Dessverre synes disse bestandene i dag å være på svært rask retur. Solblombakkene gror spesielt igjen med einstape. Utenom solblom er det ikke kjent rødlistearter i området, men regionalt noe sjeldnere arter som lundstjerneblom og jordnøtt finnes.</p> <p>Vern og forvaltning Innmarka i Tranevåg ble registrert ved Nasjonal registrering av kulturlandskap og vurdert som nasjonalt viktig. Dette området er fortsatt i bra hevd, da brukere slår mye fortsatt. Utmarka inneholder også kulturlandskapsverdier og deler av den burde vært skjøttet som kulturlandskap.</p> <p>Avgrensning Grensa er nokså tilfeldig trukket, da området ble svært overfladisk undersøkt. Området må undersøkes og avgrensens bedre.</p> <p>Kulturspor: Det er mange kulturspor i området, steingjerder, steinrøyser, steinsatte diker/bekker og uteløe.</p> <p>Verdivurdering: Områdets innhold av en rødlisteart (solblom) og nasjonalt truede vegetasjonstyper; samt dets nærhet til et "nasjonal-område" indikerer minst stor lokal verdi, trolig også stor regional verdi.</p> <p>Tilstand: stedvis god hevd</p>

Naturtyper

Naturtype	Kystlynghei
Utforming	
Verdi	Lokalt viktig
Stedkvalitet	
Dato registrert	13.08.2004

Tillegg for naturtyper

Naturtype	Andel
Fuktenger	1
Kantkratt	5
Kystlynghei	40
Naturbeitemark	10
Rik edellauvskog	2

Slåttemark 20
Sørvendte berg og rasmarker 5

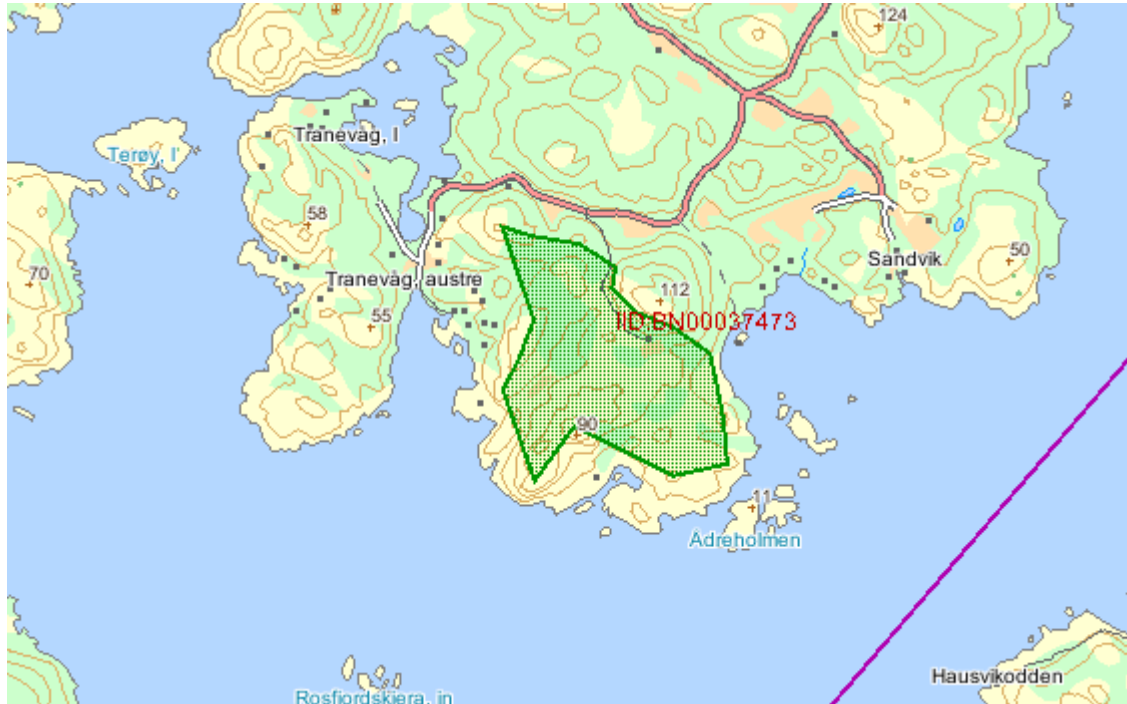
Andre opplysninger

Totalareal 266 daa

Kilder

Navn	Årstall	Tittel	Link	Kildetype
Oddvar Pedersen				Feltundersøkelser

Kartutsnitt

Naturbase dokumentasjon Biologisk mangfold

BN00029212, Myran, Tranevåg

Kommune	Farsund
Områdebeskrivelse	Områdebeskrivelse: Rik edelløvkogsdal på nedsiden av veien ned mot Rona i Tranevåg. Store gamle trær, stor grov alm, lauvingstrær, svartor-strandsskog, uret, større eiketrær. Kusymre, mye lundstjerneblom. Mosaikk: Lokaliteten består av naturtypene <i>Rik edellauvskog</i> og <i>Rik sumpskog</i> med utformingen <i>Svartor-sumpskog</i> . Feltundersøkelse: Lokaliteten undersøkt i felt 26.07.2005 <i>Lokaliteten har mangler i områdebeskrivelsen. Det arbeides med en områdebeskrivelse som gir en bedre beskrivelse av naturforholdene og begrunnelse for verdisetningen. Kontakt Fylkesmannen for status i dette arbeidet.</i>

Naturtyper

Naturtype	Rik edellauvskog
Utforming	
Verdi	Viktig
Stedkvalitet	
Dato registrert	26.07.2005

Andre opplysninger

Totalareal	10 daa
-------------------	--------

Kilder

Navn	Årstall	Tittel	Link	Kildetype
Asbjørn Lie	2005			Feltundersøkelser

Kartutsnitt

